

Projekt sydlig kärrsnäppa

Årsrapport 2023

Foto Mattias Ullman

I denna rapport:

- Headstartade kärrsnäppor kom på vingarna på Öland
- Årets inventeringar visar oroväckande resultat
- Nytt våtmarksområde på Öland ska gynna vadarfåglar

Foto: Mattias Ullman

En ung kärrensnaippa med orange färgring på Ölands södra udde.

Så gick projektåret 2023

En sista utväg för den sydliga kärrensnaippan är ett samarbete mellan Nordens Ark och BirdLife Sverige som med stöd av Svenska Postkodlotteriet inleddes under 2022. Projektets mål är att rädda den sydliga kärrensnaippan (*Calidris alpina schinzii*) från utrotning i Sverige, samtidigt som arbetet belyser problematiken kring minskade arealer av våtmarker och dess effekter på andra arter som delar den sydliga kärrensnaippans livsmiljö. Underarten har på bara 100 år gått från att vara en vanlig syn på kustnära våtmarker till att nu klassas som akut hotad. Projektet jobbar på bred front för att minska den negativa populationsutvecklingen.

De fyra huvudaktiviteterna inom projektet är

- Avel och uppfödning genom headstarting och en avelspopulation.
- Åtgärder i fält för att förbättra livsmiljön.
- Populationsövervakning genom inventeringar och boövervakning.
- Utbildning och information om den sydliga kärrensnaippan och dess utbredning i Sverige.

Under 2023 fokuserades arbetet på att genomföra en större inventering, samt headstarting.

Ett försprång i livet

Headstarting är en bevarandemetod som används för att öka överlevnaden hos arter som tidigt i livet (som ägg och/eller unge) har hög dödlighet till följd av hot i deras livsmiljö, till exempel hot från rovdjur, födobrist eller extremväder. Metoden har tidigare varit framgångsrik för exempel rödspov och skedsnaippa, i projekt som bedrivits i Storbritannien och Ryssland, och för första gången i Sverige testades nu metoden på den sydliga kärrensnaippan. Vid headstarting samlas ägg in från vilda fåglars bon, varefter ungarna kläcks i en skyddad miljö och föds upp i hägn. Detta möjliggör att ett större antal individer överlever och når självständighet utan att riskera att dö under den mest sårbara perioden i livet. När ungarna växt till sig släpps de ut på lämpliga lokaler.

Lyckade resultat

Det största antalet häckande kärrensnaippor i Sverige finns på Ölands vidsträckta kustmarker, varför valet av lokal för uppfödning blev platsen med flest kvarvarande par - strandängarna på Ölands södra udde. Den unika platsen erbjuder ett optimalt habitat för kärrensnaippor, samtidigt som det är förhållandevis enkelt och smidigt att hitta bon. Insamling av ägg startade i slutet av april 2023 och totalt hittades sex bon. Kärrensnaippor lägger alltid fyra ägg per kull och totalt samlades 24 ägg in. Efter att äggen insamlats gjorde kläckningsmaskiner det jobb som de vuxna kärrensnaipporna annars solidariskt delar på: att värma och vända äggen i tre veckor, innan ungarna kläcks. Av de insamlade äggen utvecklades inte två av kullarna, troligen eftersom de var obefruktade. Övriga ägg utvecklades väl och samtliga ägg kläcktes.

Överlevnaden hos de kläckta ungarna var hög: av 16 kläckta ungar kunde 14 släppas ut på strandängarna när de blivit flygga. Samtliga kläckta ungar ringmärktes och fick individuella kombinationer med färgringar på benen. De färgade ringarna i orange, vitt och grönt gjorde att vi dels kunde följa ungarna på individnivå efter att de släppts ut på strandängarna, dels att vi kan skilja på ungar från vår uppfödning och ungar som är vildkläckta.

Foto: Mattias Ullman

Jodie Clemens, WWT och Dick Liljegren, Nordens ark i voljären med fyra kärrensnaippeungar.

Uppföljning av ungar

Från och med dagen då ungarna släpptes ut på strandängen inleddes uppföljningsarbete av ungarnas rörelser i området under nära tre veckors tid. Utifrån uppföljningen av ungarna kan vi med säkerhet säga att minst 12 av 14 ungar fortfarande var i livet efter 10 dagar i frihet. Vid den åldern är ungen välutvecklad och kan flyga bra, vilket gör att dödligheten är låg.

Ungarna rörde sig ofta tillsammans, ivrigt födosökande på strandängen. De uppvisade naturliga beteenden som ses hos vildkläckta ungar - vid fara lade de sig omedelbart blickstillt längs med marken och de noterades generellt att anpassa sig mycket väl till omgivningen. Efter några veckor inkom observationer från fågelskådare som sett projektfåglar röra sig längs den norra delen av Ottenby naturreservat, mot goda födosöksområden några kilometer från platsen de kläcktes.

När sommarens första sydflyttande nordliga kärrsnäppor (*Calidris alpina alpina*) börjat anlända till Öland mottogs en oväntat god nyhet; En av de färgmärkta, headstartade ungarna hade slagit följe med en flock nordliga kärrsnäppor. Man observerades även att en sydlig kärrsnäppa gjorde ett sträckförsök mot syd över Östersjön. Detta indikerade att projektfågarna anpassat sig till naturliga betingelser och inledde flytten söderut precis som sina artfränder.

Väntan på hemvändare

Kärrsnäppor återvänder vanligtvis till sin sommarlokal och häckar först efter två år likt många andra vadare. Detta innebär att projektet väntar med spänning på att få återse headstartade individer på Öland under våren 2025. Projektet har inlett planeringen för att utföra headstartning igen under våren och sommaren 2024.

Orange 0, en av de 14 kärrsnäppeungar som släpptes ut under säsongen.

Foto: Mattias Ullman

Adult hane sydlig kärrsnäppa.

Tufft för Ölands och Skånes vadare

Årets populationsinventering visar brant nedåtgående trend

Under säsongen genomfördes en större vadarinventering på Ölands och Skånes strandängar med sydlig kärrsnäppa i fokus. Totalt besöktes 45 tidigare kända häckplatser på Öland och sex i Skåne.

Platserna som valdes ut på Öland har haft häckande eller troligen häckande sydliga kärrsnäppor år 2008 eller senare. Målet var att jämföra hur populationen har förändrats sedan 2008 och för att få en aktuell bild som kan följas upp om ett antal år.

Resultatet av inventeringen på Öland gav 34 par sydlig kärrsnäppa/spelande hannar, vilket är en fortsatt dramatisk nedgång bara på ett fåtal år (fig. 1). De återfanns endast på 12 av de 45 inventerade lokalerna, vilket innebär att den försvunnit från 33 öländska häckplatser under de senaste 15 åren.

I Skåne observerades fyra par sydlig kärrsnäppa, men de lyckades inte få ut några ungar.

Förmodligen bidrar flera faktorer till minskningen, bland annat förlust av fuktiga livsmiljöer och att en hög andel av äggen blir uppätta innan kläckning. Detta leder till en lägre återväxt i populationen. Flera boinventeringar av häckande strandängsvadare (tofsvipa, rödbena, större strandpipare, sydlig kärrsnäppa, rödspov, strandskata och skärfläcka) som bland annat utförts på Schäferiängarna, Ölands södra udde, visar att predationen på äggen ligger mellan 50 – 90 % varje år.

Mattias Ullman, BirdLife Sverige, ansvarade för årets vadarinventeringar.

Foto: Bengt Grandin

Figur 1. Antal par sydlig kärrsnäppa minskar stadigt. Sedan 1988 har populationen på Öland minskat med nästan 75%,

Kärrsnäppebo.

Foto: Mattias Ullman

Hög tid för restaurering!

Återvätning av Segerstads sjömarker gynnar Ölands vadare

Återvätning, trädfällning och röjning av sly gynnar vadare. Denna grupp av fåglar är beroende av vattensamlingar för att leta föda och den trivs mindre bra på platser med för mycket vegetation. Att återskapa ett landskap med färre träd och fler öppna vattenspeglar är därför ett viktigt steg för att gynna de arter som är beroende av fuktiga sjömarker och strandängar. På Öland är behovet av återvätning stort efter 1800- och 1900-talens omfattande utdikningar.

Hösten 2023 medfinansierade Projekt sydlig kärrsnäppa ett restaureringsprojekt i Segerstads socken på östra Öland, initierat av Länsstyrelsen Kalmar Län. Området på nästan 100 hektar var tidigare en viktig och rik häckningslokal för bland annat sydlig kärrsnäppa, storspov och rödspov med öppna betesmarker och våtor. I den bitande öländska höstvinden, efter att årets fåglar påbörjat flytten mot söder satte grävningarna i gång. Förhoppningsvis kan insatserna leda till att vi får tillbaka fuktiga och artrika strandängsmiljöer liksom en ökad näringsretention och ett förbättrat kol-dioxidupptag. I de bästa av världar kan denna mosaikartade våtmark inspirera till fler projekt längs med kusten.

Foto: Mathias Ullman

Den sydliga kärrsnäppan är en så kallad flaggskeppsart. Genom att hjälpa den trivas, gynnas en hel rad andra arter på köpet.

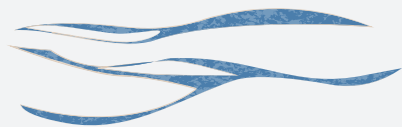

Foto: Mikaela Lindholm

Åtgärder för att återfå ett myller av liv på strandängen

Projektet har också arbetat för att få fler ungar på vingarna genom direkt och indirekt s.k. predatorkontroll. Direkt predatorkontroll sker när rovdjur i nära anslutning till fåglarnas häckplats tas bort genom jakt eller fångst. Indirekt predatorkontroll sker genom att försvåra för predatorerna att komma åt fåglarna, exempelvis genom att ta bort höga träd eller buskar som kan fungera som utsiktsplatser för rovfåglar eller att sätta upp stängsel för att hålla undan marklevande rovdjur.

Under året har två olika samarbeten inletts för att minska predationstrycket, ett på Öland och ett i Halland. På Öland har ett samarbete med Mörbylånga jaktvårdskrets påbörjats, där vi tar vid i det framgångsrika naturvårdsprojektet *Fler vadare i Öländska sjömarker* som tidigare drevs av Länsstyrelsen i Kalmar län. I Halland startade projektet *Myllrande kust i Halland - från tofsvipa till sydlig kärrsnäppa* vilket är ett samarbete mellan Projekt sydlig kärrsnäppa, Jägare - förbundet, Länsstyrelsen i Hallands län och lokala ornitologiska föreningar. Både på Öland och i Halland handlar det om åtgärder riktade mot arter som hotar vadarnas häckning. Trots skiftade resultat under året ser projektet ljus på framtiden och vi kommer arbeta outtröttligt för att bevara den biologiska mångfalden i Sverige.

Foto: Bertil Breife

Stor vikt vid utbildning och kommunikation

Foto: Nordens Ark

En viktig del i arbetet med hotade arter och biologisk mångfald är att sprida kunskapen till allmänheten. I projektet arbetar vi brett för att öka medvetenheten om den sydliga kärrsnäppan men även om andra vadare i närheten och hoten de möter. Vi har en dedikerad hemsida där man kan lära sig mer om bevarandearbetet och följa projektets utveckling. Under året har vi också informerat om underarten med en egen utställning hos Naturum Ottenby på Öland. På Nordens Ark har en helt ny informationsplats byggts i parken där besökare kan ta del av arbetet med att bevara den sydliga kärrsnäppan. BirdLife Sverige har flera projekt som riktar sig till pedagoger, skolklasser, barn och familjer och dessa nyttjar vi för att informera om vårt arbete.

Den 23–24 november 2023 anordnades ett seminarium om strandängsvadare på Naturum Getterön för att diskutera vilka åtgärder som kan göras för att vända utvecklingen för denna unika fågelgrupp. Flera representanter från projektet deltog på seminariet och presenterade vårt arbete med den sydliga kärrsnäppan. Under året har vi även hållit flertalet föreläsningar och guidningar för skolklasser och allmänheten. Inför nästa år planeras fler spännande aktiviteter, evenemang och informativa trycksaker för att fler ska få upp ögonen för vårt arbete.

Foto: Mattias Ullman

Stort tack för i år!

Projekt sydlig kärrsnäppa är ett Drömpröjekt som finansieras av Svenska Postkodlotteriet. Vi vill rikta ett stort tack till lotteriet och till alla lottköpare som gör vårt bevarandearbete möjligt. Projektet finansieras också av medel från Lindbergs stiftelse och Ecological Restoration Fund.

Vi riktar också ett stort tack till våra värdefulla samarbetspartners, Länsstyrelsen i Kalmar-, Halland- och Skåne län, Wildfowl and Wetlands Trust (WWT), Göteborgs Universitet, Lunds Universitet och ArtDatabanken.

Foto: Magnus Hellström

Följ vårt arbete på www.sydligkarrsnappa.se!

Foto Mattias Ullman